

Tarihî eser soygunu yıllardır devam ediyor

Orhan DURU

Milli Eğitim Bakanı İlhami Ertem'in İzmir Arkeoloji Müzesi soygunu konusunda böyle bir olayın ilk defa olduğunu söylemesine, çalınan eserlerin değerini 80-100 bin lira arasında göstermesine rağmen, bazı yetkililer ile arkeoloji ve sanat tarihi ile ilgili çevrelerde tarihî eser soygununun yıllardan beri devam ettiği, İzmir Müzesindeki olayın sadece bir zincirin halkası olduğu belirtilmektedir. Devlet Bakanı Sâdık Tekin Müftüoğlu 1967 yılında Mecliste yaptığı bir konuşmada kaçakçılardan 100 bin tarihî eser ele geçirildiğini açıklamıştı. Sadece Ankara'da son iki yılda mali polisin ele geçirdiği eski eser sayısı ise 5099 adettir.

Büyük soygunlar

Geçmişte büyük tarihî eser soygunlarından bazılarını şöyle sıralamak mümkündür:

① 1810 yılında Lord Elgin adında bir İngiliz o zaman Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde bulunan Atina Akropolis'inden birçok ünlü kabartmayı gemiye yükliyerek kaçırmıştır.

② 1870 yılında Schliemann, Truva'yı soymuştur.

③ Gene aynı tarihlerde Almanlar Bergama Zeus tapınağını yurt dışına götürmüşlerdir. Bu tapınak Doğu Berlinde bir müzede bulunmaktadır.

④ 1894 yılında İngilizler Fethiye yakınlarındaki Kınık'da Ksantos kenti kalıntılarının en önemli parçalarını götürmüşlerdir.

⑤ Dünyanın yedi hârikasından birisi sayılan Bodrum'daki Mauselleum'un kabartmaları geçen yüzyıl sonuna doğru İngiltere'ye götürülmüştür.

⑥ Abdülhamid zamanında Efes ve Demre civarında Gölbaşı'da kazılar yapan Avusturyalı Prof. Bendorf, pekçok eseri, Viyana müzesine gitmesini sağlamıştır.

Yükte hafif

⑦ 1830 yıllarında gemiyle Türkiye'nin güney kıyılarını ve Ege sahillerini gezen İngiliz Kaptanı Beaufort ve Charles (Arkası Sa. 7, Sü. 7 de)

Tarihî eser soygunu

(Baştarafı 1 inci sahifede)

Fellows, buralardaki harabelerden yükte hafif, pahada ağır bütün bulduklarını İngiltere'ye götürmüşlerdir.

(8) 1959 yılında İngiliz Arkeolog'u Mellaart, Dorak hazinesi ni bulduğunu, ya da gördüğünü açıklamış ancak bu hazinenin ne olduğu anlaşılamamıştır. Aynı Arkeolog'un kazı yaptığı Hacılar ve Çatalhöyük'ten İngiltere'ye kaçırıldığı anlaşılan bazı heykeller daha sonra İngiltere'de bir müzayede de tespit edilmiş, ürkiye bunları büyük para ödeyerek satın almak zorunda kalmıştır.

(9) 7 Ocak 1960 tarihinde Sıde Müzesi soyulmuş ve beş heykel çalınmıştır. Kaçakçılar İzmir'e giderken yolda silâhlı çarpışma sonucunda yakalanmışlardır.

Soygun devam ediyor

Öte yandan, ilgililerin belirttiğine göre, tarihi eser kaçakçılığı halen bütün tedbirlere rağmen çeşitli yollardan devam etmektedir. Kaçakçılığın şu kanallarla yapıldığı öne sürülmektedir:

Amerikan posta servisi (APO), yabancı turistler, yabancı büyükelçilik mensupları, bazı yabancı arkeoloji enstitüleri ve yabancı arkeologlar, bazı antikacılar.

Denizaltı kaçakçılığı

Öte yandan, eski eser kaçakçılığının yeni bir şekli ortaya çıkmıştır. Belirtildiğine göre, kurbağa adam elbiseleriyle ve yatlarıyla, özellikle henüz kazı yapılmamış deniz kıyısındaki harabelerin yakınlarına gelen bazı sözde turistler burada denizaltında araştırma yaparak buldukları eserleri kaçırmaktadırlar. Bu konuda özellikle Bodrum'da ve Antalya'da pek çok kaçakçılık olmuştur. Denizaltı arkeolojisine ise Türkiye'de henüz gereken değer verilmemektedir.

Konu, Milli Güvenlik Kurulunda

1967 yılında Devlet Bakanı Sâdık Tekir Müftüoğlu'nun Mecliste yaptığı konuşmaya bakılırsa tarihi eser kaçakçılığı Milli Güvenlik Kurulunda dahi görüşülmüş ve bazı tedbirler arasında şunlar yer almaktadır:

1 Arkeolojik sahaların 500 metre civarında turistik tesis kurulmayacaktır.

2 Dışişleri Bakanlığı elçilik ve konsolosluklara yurt dışına eski eser çıkaramıyacaklarını ikaz mahiyetinde bildirmiştir.

3 Turistlerden eski eser götürmedikleri hakkında beyan istenmektedir.

4 Mali polis, daha hassas davranmaktadır.

5 Müzelere de eski eser satın alması için gerekli yetki verilmiştir.

6 Eski eser kaçakçılarını ihbar edenlere ikramiye verilmektedir.

7 Avrupa Konseyine bağlı Kültür İşbirliği Komisyonunda, kaçırılan eserlerin yurtlarına iadesi tezi savunulmuştur. Yunanistan ve

İtalya da bu konuda Türkiye'nin yanında yer almıştır.

20,000 tarihî eser

Türkiyede tesbit edilmiş 20.000 kadar tarihi harabe, höyük, ören yeri bulunmaktadır. Bunların büyük bir çoğunluğuna daha kazı için kazma dahi vurulmamıştır. Müzeler Genel Müdürlüğü bunlara mümkün mertebe birer bekçi koymağa çalışmaktadır. Ama kadro yetersizliği gerekli korunmanın yapılmasına engel olmaktadır.

Kanun tasarısı kadük oldu

Türkiyede tarihi eserlerle ilgili hukuki işlemler 1906 tarihli bir nizamname ile düzenlenmektedir. Bu nizamname her haliyle yetersiz bulunmaktadır. Yeni bir kanun tasarısı hazırlanmış. Meclise sevk edilmiş, ancak komisyonda dahi görüşülmeden tasarı kadük olmuştur.

Anlaşmazlık

Öte yandan tarihi eserler konusunda Turizm Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı Müzeler ve Eski Eserler Genel Müdürlüğü arasında devamlı bir anlaşmazlık hüküm sürmektedir. Turizm Bakanlığı Türkiye'ye gelen turistlerin ufak tefek bazı tarihi eserleri yurt dışına çıkarabilmesine göz yumulması görüşünü savunmakta, Müzeler Genel Müdürlüğü ise buna karşı çıkmaktadır.

Demirel

(Baştarafı 1 inci sahifede) haline getirdiğimiz zaman, İstanbul, Kongre binası, Operası, Güzel Sanatlar Galerisi olan gerçek bir kültür merkezi olacaktır demıştır.

Temel atma töreninde, İstanbul Valisi Vefa Poyraz da bir konuşma yaparak, 2500 ve 500 er kişilik iki salonu bulunacak olan İstanbul Kongre Binasının pek büyük bir ihtiyacı karşılayacağını belirtmiş, dış ülkelerden kongreler için gelecek heyetlerin bir yıl içinde bırakacakları dövizle bile kendisini amorti edeceğini öne sürmüştür. Turizm ve Tanıtma Bakanı Nihat Kürsat'ın, «Kongre Binasının gerçekleştirilmesiyle, Turizm mevsiminin uzayacağı ve turist sayısında artış kaydedileceği»ni ifade eden konuşmasından sonra, Başbakan Demirel, uğurlu olması dileği ile temele ilk harcı koymuştur.

Demirel ve beraberindekiler, daha sonra doğruca Avcılar'a hareket etmişlerdir. Avcılar İcmesuyu Tesislerinin temel atma töreninde bir konuşma yapan Başbakan Süleyman Demirel, «Türk kızı sırtında bir sopaya bağlanan iki hakracı taşımak için anasından doğmamıştır. Türk kızını, Türk kadını, Türkiye'nin her tarafında bu ızdıraptan kurtarmanın mücadelesi içindeyiz» demıştır. «Benim anamın su taşımaktan elleri uzamıştı. Bunu ortadan kaldırmaya kararlıyız» diye konuşmasını sürdüren Demirel, başka ülkelerde «İnsanların suyun sırtına bindiklerini» söylemiş, «Türkiye'de ne değişiyor diyenlere inanmayın. Bir çok kimse İstanbul'da oturan vatanşın derdi olmadığını söylüyor, bunun istismarını yapanlar var» şeklinde konuşmuştur. Başbakan